

Základy filozofie

Co je filozofie?

Původ filozofie.

Filozofie a mýtus.

„Neboť kdysi i dnes pobízí lidi k filozofování údiv. ... Kdo se však táže a je udiven, pocítuje nevědomost. ... Aby tedy unikli nevědomosti, začali lidé filozofovat.“

(ARISTOTELES 384 – 322 př. n. l.)

Slovo filozofie (filosofie)

- Slovo pochází z **řečtiny**.
- Znamená **lásku k moudrosti** (nebo jinak, **úsilí o poznání všeho druhu**)
 - *filos* = přítel
 - *sofiá* = moudrost
- **Filozof** = přítel moudrosti.
 - V běžném životě panuje názor, že filozofie je **něco zbytečného**, nepraktického, lidem nesrozumitelného nebo dokonce iritujícího.
 - „*Nefilozofuj a dělej*“ ... příklad běžného výrazu **despektu k filozofii**.

- Na rozdíl od jednotlivých (speciálních) věd **se filozofie nevztahuje na omezenou část skutečnosti** (jako např. biologie), **ale na celek, jeho podstatu a smysl.**

„Projasnění (osvícení) je výstup člověka z nezralosti, kterou si sám způsobil. Nezralost znamená neschopnost využít svého rozumu, aniž by nás vedl někdo druhý.“

(IMMANUEL KANT 1724 – 1804)

Potřeba filozofie

- Když jsou **splněny základní životní potřeby**, je čas uvědomit si, že **člověk není živ je chlebem** (viz Maslowova pyramida).
- Je čas položit si otázky, **které si lidé kladli s různou naléhavostí* ve všech dobách**:
 - Jak vznikl náš svět?
 - Je za vším děním nějaká vůle nebo hlubší smysl?
 - Proč žijeme?
 - Co se stane, až zemřeme?
 - Co je to dobro a zlo?
 - ...
- **Pokud tomu tak u konkrétního jedince není, v podstatě se příliš neliší od jiných zvířat.**

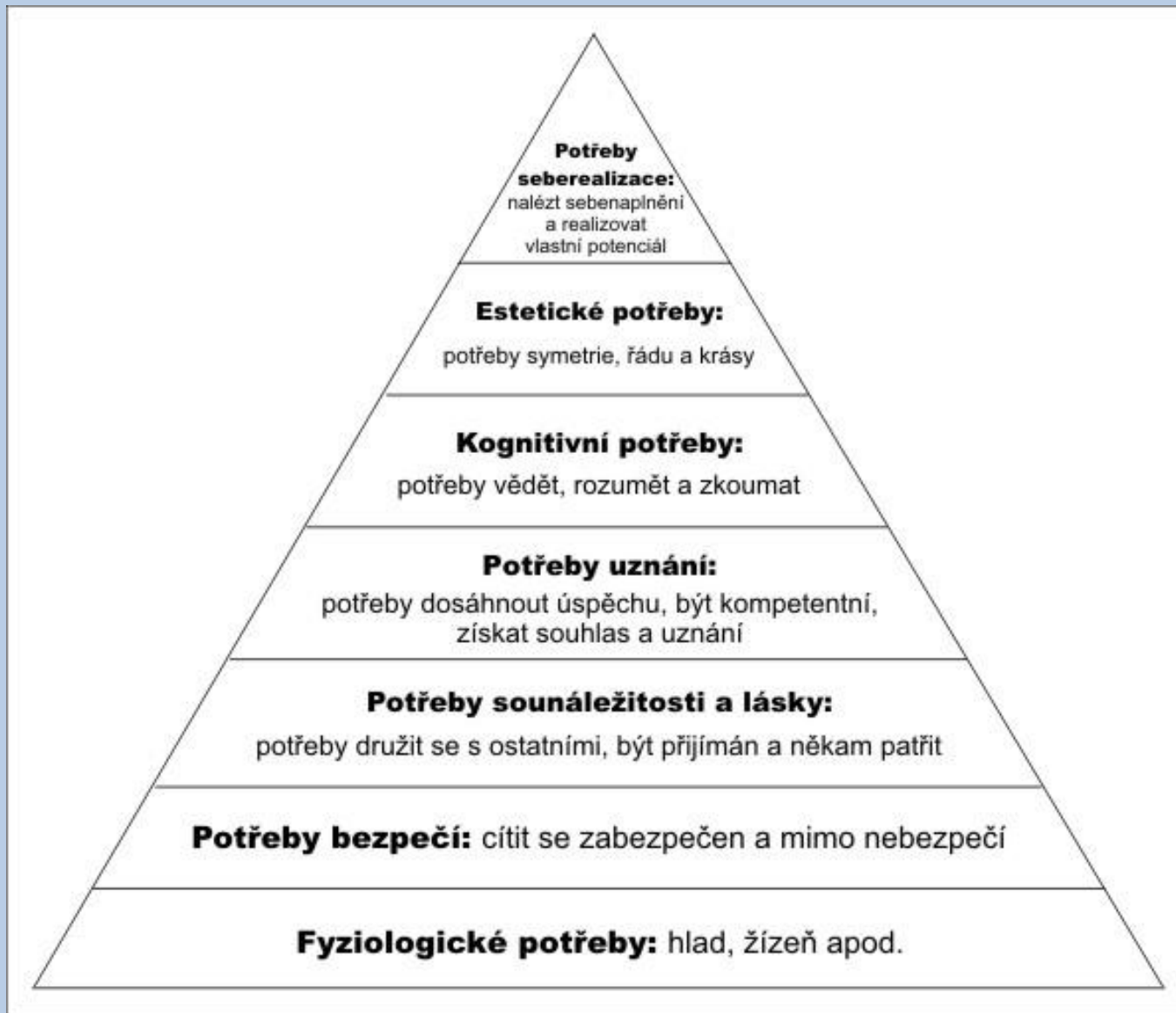
***Sklon k filozofování sílí, když věci ztrácejí samozřejmost.**

Zejména pokud se ocitáme v mezních situacích = nějaký otřes.

Mezní situace (např. bezprostřední blízkost smrti, něčeho těžko vysvětlitelného, ...) nás přibližují **tomu co přesahuje (transcenduje)** náš svět a naše chápání.

Transcendence (z lat. transcendó = překračuji, přesahuji) označuje skutečnost přesahování, překračování - ve filosofii může transcendence znamenat všechno, co přesahuje smyslovou skutečnost.

Najednou vidíme, že **svět není takový, jaký jsme si ho představovali.**



Maslowova pyramida (potřeb) je hierarchie lidských potřeb, kterou definoval americký psycholog Abraham Harold Maslow v roce 1943.

- **Historický vývoj lidského myšlení předkládá na každou z výše uvedených „univerzálních“ otázek mnoho různých odpovědí.**
- **Klást si filozofické otázky je snadné, hledat na ně odpovědi naopak obtížné.**
- **Každý z nás (alespoň někdy) hledá své vlastní odpovědi.**
 - **Karl Popper (1902-1994)** – světově významný filozof a sociolog rakouského původu v díle Logika vědeckého bádání (1934) píše:

„Všichni lidé mají nějakou filozofii, ať to vědí či ne. Předpokládejme, že tato naše filozofie nemá valnou cenu. Ale její vliv na naše myšlení a jednání je často přímo katastrofální. Proto je nutné, abychom své filozofie kriticky zkoumali. To je úloha filozofie ...“

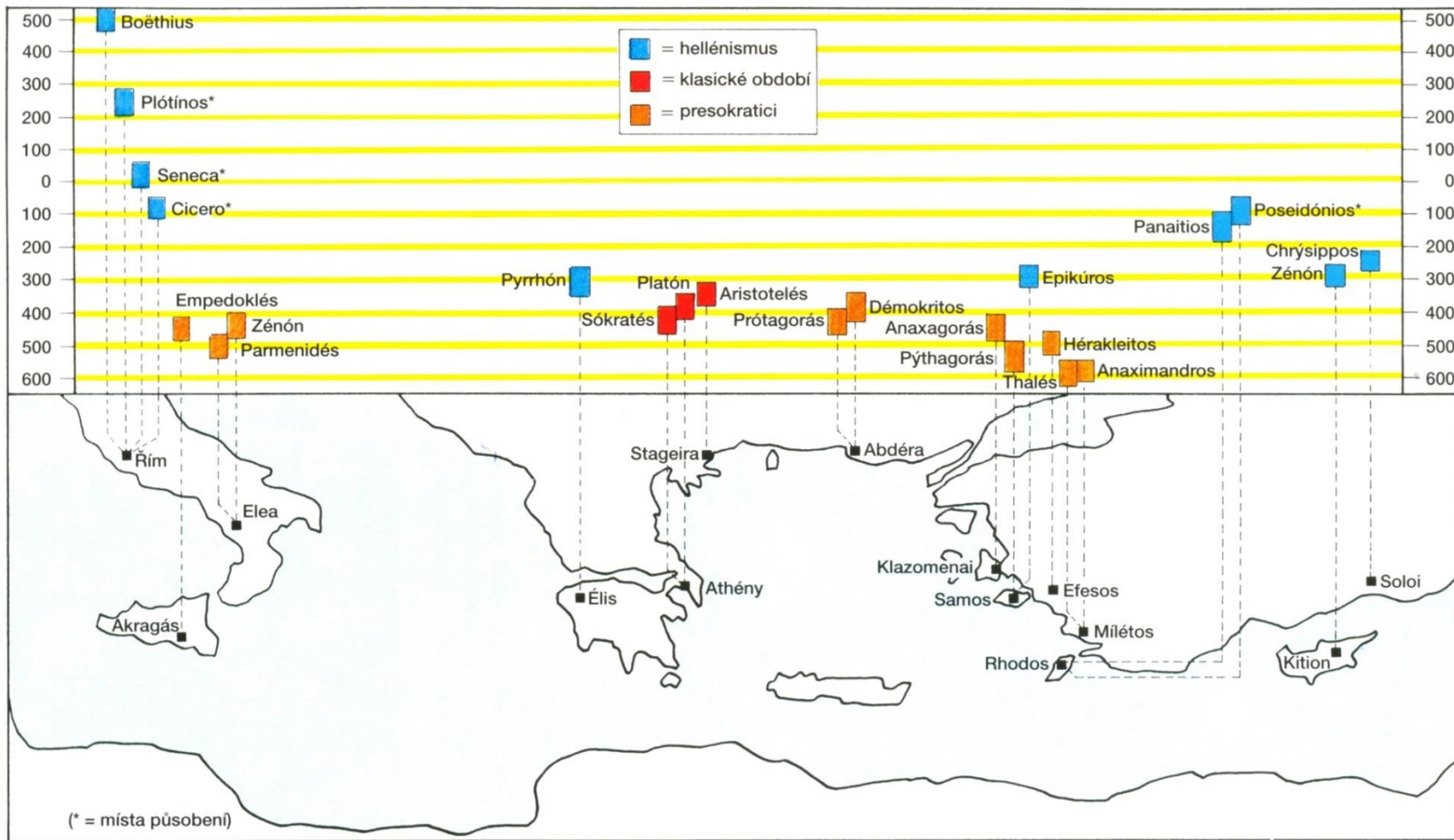
- Filozofie **vznikla v důsledku lidské zvědavosti – schopnosti údivu.**
- Údiv u dětí **x** údiv u dospělých.
- Běžná **každodennost zasunuje údiv do pozadí.**
- Filozofové jsou **v podstatě stále citliví (jako děti), jako by si na svět úplně nezvykli.**



Filozofie a mýtus

- O novém typu myšlení se mluví proto, že před tím lidé používali na filozofické otázky **jen odpovědi ve formě náboženských představ = mýtů.**
- **Předávali si je (bezmyšlenkovitě, bez pochybování) z generace na generaci.**

Evropská filozofie vznikla jako nový typ myšlení v řeckých koloniích ve Středomoří kolem roku 600 př. n. l.



Přehled: antická filozofie

- **Mýtus** (z řeč. vyprávění) = vyprávění o bozích, **vysvětluje vznik a podstatu světa.**
- **V mýtech se objevuje tušení „křehkosti“ rovnováhy sil „dobra a zla“.**
- *Podle [M. Eliada](#) bylo slavnostní připomínání počátků součástí každoroční obnovy společenství, které se tak snažilo zbavit nánosu viny a nezdarů, které přinesl minulý rok, a vrátit se tak k původní čistotě tak, jako se každoročně obnovuje příroda.*

- **Mytologie starověkých civilizací i když geograficky vzdálených mají určité společné rysy i když v detailech se odlišují.**

- Např. **varianty mýtu** o potopě světa:
 - **nejznámější příběh** o potopě světa je **součástí první knihy Starého zákona, Genesis** (1000 – 200 př. n. l.) = praotec dnešního lidstva Noe - loď, archa, do ní vzal ženu, tři syny a jejich manželky a po páru od každého druhu zvířete ...
 - **podobný příběh v mytologii řecké** (asi 8. stol. př. n. l.). – Zeus chce zničit demoralizované lidstvo potopou - Prométheus chtěl zachránit svého syna Deukalióna a jeho ženu Pyrrhu a tak je varoval a poradil jim, jak zbudovat loď, na které se mohou zachránit - po devíti dnech bouře přistává jejich loď u hory Parnas ...
 - **v Indii** se tradoval (10. až 8. stol. př.n.l.) příběh o praotci lidstva Manuovi, ten chytil rybku, která ho prosila, aby jí daroval život. Manu ji hodil do moře a za odměnu dostal loď a radu: *“Vstup na loď s párem ode všech živých tvorů a vezmi semena všech rostlin ...”*
 - **v germánské tzv. “Starší Eddě”** (13. stol. n.l.) je příběh o obrech, kteří zabili svého otce Ymira, z jehož ran se vylilo tolik krve, že zničila celou zemi. Země, hory a oceán musely být stvořeny znovu a ze dvou kamenů, kterým bohové dali duši, smysl, teplo života a barvu, vznikli první lidé Askr a Embala ...

- Pokračování:
 - **přítomnost potopy světa v mytologii Mayů** (Popol Vuh – Kniha rady) - první lidé byli stvořeni z hlíny, ale rozpustil je liják. Druzí ze dřeva, ale tito tvorové nepracovali, a tak na ně bohové seslali potopu, která je částečně zahubila a částečně odplavila do lesů, kde se z nich staly opice. Do třetice už byli stvořeni dnešní lidé, kteří ctí bohy a staví pro ně chrámy.
 - **varianta z Polynésie** - neopatrný rybář rozcuchal svými vesly vlasy mořského boha Ruagata a ten za trest seslal na lidstvo potopu, kterou přežil pouze onen rybář, jenž vše zavinil ...

- Pro moderního člověka je **znalost alespoň základních mýtů z území Evropy nutný pro orientaci v námětech uměleckých děl.**
- **V současné hovorové češtině se slovo „mýtus“ po vzoru angličtiny používá také pro nepravdu, vymyšlené tvrzení bez dostatečných důkazů.**



Inspirace řeckou mytologií – hlava Medusy na obraze vlámského malíře Petera Paula Rubense (1577-1640).



**Inspirace řeckou mytologií –
obraz Spoutaný Prometheus
vlámského malíře Petera
Paula Rubense (1577-1640).**



Inspirace řeckou mytologií – obraz Zrození Venuše italského renesančního malíře Sandra Botticelliho (1445-1510).

Otázky:

1. Vysvětlete původ a význam slova filozofie.
2. Jaký je základní rozdíl mezi filozofií a speciálními vědami?
3. Uveďte příklady otázek, které považujete za filozofické.
4. Co jsou to mezní situace a jaký vztah mají k filozofickému uvažování?
5. Co znamená pojem transcendence?
6. Jak souvisí Maslowova pyramida s potřebou filozofie?
7. Filozofie vznikla v důsledku
8. Vysvětlete co je to mýtus?
9. Co je typické pro mytologie starověkých civilizací (i když geograficky vzdálených)?
10. Kdy a kde vznikala evropská filozofie?

Zdroje:

- Jostein Gaardner, Sofiin svět, Román o dějinách filosofie. Praha : Albatros, 2006.
- Encyklopedický atlas filosofie, P. Kunzmann a kol., Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001.
- Jaroslava Schlegelová, Základy filozofie 1. – 4. část, Praha. S&M, 1991.
- <http://www.filosofie-uspechu.cz/maslowova-pyramida-lidskych-potreb/>
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Transcendence>
- <http://www.ephoto.sk/fotogaleria/hodnotit-fotografii/30251/detsky-udiv/>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Immanuel_Kant
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/M%C3%BDtus>
- <http://www.ceskaliteratura.cz/studie/potopa.htm>
- <http://www.rodon.cz/malir-dila/Ivan-Konstantinovic-Ajvazovskij-3/Potopa-1864--274>
- http://www.kusadasi.tv/wp-content/uploads/Aphrodite_photos.jpg
- http://en.wikipedia.org/wiki/Prometheus_Bound_%28Rubens%29#mediaviewer/File:Peter_Paul_Rubens,_Flemish_%28active_in_Italy,_Antwerp,_and_England%29_-_Prometheus_Bound_-_Google_Art_Project.jpg